

Summerhill – povodom 100 godina postojanja legendarne škole

Mile Silov

Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

**Pedagogija, didaktika i inkluzija u
odgoju i obrazovanju**

Broj rada: 9

Pregledni rad

Sažetak

Škola-internat *Summerhill* (V. Britanija) je najpoznatija europska privatna, neovisna, alternativna, demokratska i samoupravna škola. *Summerhill* je utemeljio 1921. godine škotski učitelj, pedagog i književnik Alexander Sutherland Neill (1883-1973).

Svrha rada je kritička analiza pedagoških ideja i odgojne prakse u proteklih stotinu godina postojanja *Summerhilla*. U radu dominiraju deskriptivna i kauzalna metoda, te metoda kritičke analize odabranih tekstova i pedagoška kritika.

Vodstvo *Summerhilla* i učitelji ostali su vjerni pedagoškoj ideji A. S. Neilla: Odgoj bez prisile i škola prilagođena potrebama djeteta. Svakodnevni život *Summerhilla*: pedagoški management, nastava, izvannastavne aktivnosti, učenička samouprava, suradnja s roditeljima i okolinom potvrđuju navedenu misao kroz stoljeće postojanja. U *Summerhillu* dominira liberalan odgoj. Sjajno razdoblje u životu škole *Summerhill* bilo je 60-tih godina 20. stoljeća, kada je A. S. Neill objavio svoje najvažnije djelo: *A Radical Approach to Child Rearing* (1960). Najteže razdoblje u povijesti *Summerhilla* bile su 1999. i 2000. godina, kada je Ured za standarde u obrazovanje (*Ofsted*) napisao negativan izvještaj o kvaliteti rada i najavio zatvaranje *Summerhilla*. Slijedila je epska borba ravnateljice Zoë Readhead, učitelja, učenika i napredne javnosti protiv tiranije pedagoške uravnilovke *Ofsteda*. *Summerhill* je opstao i nastavio svoj razvoj u skladu s temeljnom idejom osnivača, A. S. Neilla. *Summerhill* je danas istaknuta privatna, neovisna i alternativna škola s jasnim planovima budućeg razvoja.

Ključne riječi

A. S. Neill; alternativna škola; 100 godina; Summerhill; škola-internat

Uvod: Zašto smo podržavali pedagoški pluralizam?

U Hrvatskoj nemamo poželjan broj kvalitetnih znanstveno-istraživačkih projekta i publiciranih znanstvenih radova na temu pedagoški pluralizam, alternativne, demokratske, privatne, samoupravne i neovisne škole. Pozitivan je primjer Učiteljska akademija i (od 2005) Učiteljski fakultet u Zagrebu. U dekanskom i prodekanskom mandatu 2002-2008 godine pokrenuli smo pedagoške seminare i druge oblike stručnog usavršavanja iz: *Waldorfske pedagogije* (Rudolf Steiner) i *pedagogije Marije Montessori*. Naši su profesori promicali ideje *pedagogije Reggio Emilia* (Loris Malaguzzi) i *pedagogije Agazzi* (Rose i Caroline Agazzi, Pietro Pasquali). U okviru udruge koja je djelovala izvan naše visokoškolske ustanove prof. Slavica Bašić promovirala je pedagogiju poljskog liječnika i pedagoga *Janusza Korczaka*. U suradnji s *Pokretom fokolara* (Križevci, Rim) 2007. godine pokrenuli smo alternativnu pedagošku koncepciju *pedagogija zajedništva* i Aggazi metoda (M. Silov, M. de Benni i A. L. Gasparini). U realizaciji navedenih programa alternativnih pedagoških koncepcija sudjelovali su profesori, učitelji i studenti iz Hrvatske i inozemstva. Naš

profesor, učitelj i pedagog Milan Matijević (1951-2020) bio je vatreni zagovornik pedagoškog pluralizma; utemeljitelj posebnog kolegija i autor znanstvenih radova i knjiga o pedagoškom pluralizmu i alternativnim školama (Matijević, Pranjić i Previšić, 1994; Matijević, 2001). Studenti preddiplomskog i diplomskog studija učiteljskog i odgojiteljskog studija, studenti stručnog magistarskog studija (od 2004) *Suvremena osnovna škola* i doktorskog studija pisali su seminarske, diplomske, magistarske i doktorske radove na temu pedagoški pluralizam, alternativne i demokratske škole. U zbornicima Učiteljske akademije, časopisu *Odgojne znanosti* i drugim publikacijama možemo čitati znanstvene i stručne radove naših profesora na temu pedagoški pluralizam. Zanimljiv magistarski rad o privatnim i alternativnim školama napisala je tada asistentica prof. Matijevića – Višnja Rajić (2008).

Metodologija

U radu dominiraju opće metode istraživanja: deskriptivna i kauzalna, te posebne metode: povijesna, komparativna, analiza sadržaja i pedagoška kritika. Metoda hermeneutike pomoći će nam u objašnjavanju smisla postojanja alternativnih, neovisnih, demokratskih i državnih (javnih) škola.

Summerhill - povodom proslave 100. obljetnice

Škola-internat *Summerhill* je 2021. godine proslavila sto godina od osnivanja. Ravnateljica *Summerhilla* Zoë Readhead, njena obitelj, učitelji i učenici odlučili su proslavu prirediti 2021. godine, ali mogli su i 2024. godine. Naime, A. S. Neill je 1921. godine vodio jedan odjel u međunarodnoj školi Nova škola (Neue Schule) u Hellerau, predgrađu Dresdena. Taj odjel za inozemne učenike postao je ishodište *Summerhilla*. Neill i supruga Lillian preselili su spomenuti odjel učenika u *Sonntagsberg* u Austriji. U Austriji je Neillova škola trajala kratko. Razlog je isti onaj koji će Neilla pratiti cijeli život: konzervativna sredina nije odobravala liberalne metode odgoja Neilla i supruge Lillian. Naziv *Summerhill* prvi put je spomenut 1924. godine, kada se škola preselila u Englesku, u *Lyme Reggis*, na brežuljku. Neill je svoju školu selio tijekom rata u Wells. Povratak se dogodio završetkom rata u Leiston. Naziv *Summerhill* ostao je do danas, iako je geografski teren u Leistonu (Suffolk) sasvim ravan. Škola *Summerhill* djeluje u zgradi sagrađenoj u viktorijanskom stilu i nije funkcionalna za suvremenu nastavu i izvannastavne aktivnosti. Neill je i u takvoj zgradi uspijevaao promovirati svoje pedagoške ideje u svakodnevnom odgoju. U većini slučajeva alternativne škole počinju kao privatna inicijativa pojedinaca ili skupine učitelja i drugih građana entuzijasta koji imaju pedagošku viziju koja se u potpunosti ili dijelom razlikuje od državnih škola.

O programu proslave 100. godišnjice *Summerhilla* možemo saznati na vrlo dobro uređenim i preglednim internetskim stranicama poznate škole-internata. Proslava stote godišnjice ima i svoj logotip: karikaturu osnivača *Summerhilla* – A. S. Neilla. U povodu velikog jubileja legendarne neovisne škole-internata (Independent boarding school) mogli smo čitati u uglednim novinama, na primjer intervju ravnateljice Zoë Readhead u *The Guardianu*. Program proslave bio je prilagođen epidemiološkim mjerama u doba pandemije koronavirusa. Posjetitelji internetskih stranica *Summerhilla* mogli su pratiti brojna događanja putem online prezentacija od kojih su bili posebno impresivni interaktivni međunarodni projekti povodom 100. godišnjice *Summerhilla*. Među autorima projekata bili su sadašnji i bivši učitelji i učenici *Summerhilla*, škole, udruge i pojedinci koje podržavaju alternativne škole iz Europe i ostatka svijeta. Kulminacija događanja u okviru proslave

100. godišnjice legendarne alternativne škole-internata bit će: *Summerhill – festival djetinjstva* (*Summerhill Festival of Childhood*, 05. – 10. 08. 2022. godine u Suffolku). Program proslave 100. godišnjice *Summerhilla* je raznolik i kreativan. Plan je izgraditi prostor namjenski uređen za arhiv A. S. Neilla, istraživački centar, knjižnicu, konferencijski centar, stručno usavršavanje, izložbe i virtualnu učionicu. Ravnateljica škole, učitelji i učenici predvidjeli su mogućnost prijenosa aktivnosti i pedagoških radionica međunarodnoj javnosti; produkciju webcasta i povezivanje s međunarodnim tečajevima i seminarima. Proslava velike obljetnice pokazuje ambicije i kreativnost ravnateljice, učitelja, učenika i prijatelja *Summerhilla*. Neillove pedagoške ideje: škola bez prisile, biti na strani djeteta i sloboda izbora nastavnih i izvannastavnih sadržaja u temeljima je i suvremenog *Summerhilla*. Oni koji slijede pedagoške ideje Neilla, kćerka i ravnateljica škole Zoë Readhead, njen zamjenik sin William, sin Henry, učitelj glazbene kulture, ostali učitelji i učenici prilagođavaju legendarnu školu novim društvenim i tehnološkim uvjetima, posebno informacijsko-komunikacijskim tehnologijama. Danas *Summerhill* ima veliku ponudu izbornih programa izvannastavnih aktivnosti. Škola provodi i program pripremanja za nastavak školovanja *GCSE* (*General Certificate of Secondary Education*), što je ustupak permanentnom pritisku vanjskog vrednovanja u izvedbi inspektora Vladina ureda za vanjsko vrednovanje - *Ofsteda* (*Office for Standards in Education*).

Summerhill – povod za rasprave o odgoju, obrazovanju i školi

U stotinu godina postojanja *Summerhilla* mogu se pratiti atributi koji su dodavani uz naziv te legendarne škole-internata: privatna, neovisna, slobodna, eksperimentalna, terapijska, samoupravna, demokratska (škola). Najčešći atribut koji kritičari upućuju školi *Summerhill* je: kontroverzna (škola). *Summerhill* je postao kriterij, orijentir, standard za znanstvene i stručne rasprave: o smislu odgoja, obrazovanja i škole; o alternativnim, neovisnim i demokratskim školama i drugim važnim društvenim i odgojnim pitanjima.

Želimo upozoriti na terminološku zbrku iz koje proizlaze semantičke nejasnoće sadržaja pojmova: *alternativna*, *neovisna* i *demokratska* škola. Definiranje navedenih pojmova najbolje je izvesti u skladu sa zakonima logičkog mišljenja i u suradnji učitelja, pedagoga i lingvisti. Alternativa znači poseban, drugi izbor, druga mogućnost, varijanta ili opcija. Imati alternativu znači imati izbor između najmanje dvije mogućnosti. Alternativan u umjetnosti i medicini znači slijediti drugi način izražavanja, liječenja prema uobičajenom, službenom, akademskom, standardnom. Na primjeru alternativna umjetnost i medicina vidimo da nije tako jednostavno razlikovati ono što nazivamo uobičajeno, standardno, službeno i akademsko u odnosu na alternativno. Richard Dawkins (2003) alternativnu medicinu definira kao skup postupaka koji se ne mogu ispitati, odbijaju ispitivanje ili ne prolaze na ispitivanjima. Ako se dokaže da određena tehnika liječenja ima uspjeha u odabranim kontroliranim dvostruko slijepim ispitivanjima, ona prestaje biti alternativnom; jednostavno postaje medicina. Dawkinsova definicija alternativne medicine primjer je definiranja pojmova s motrišta scijentizma. Tvrdimo da i u okviru standardne, službene, znanstvene medicine može postojati alternativan pristup preventivi i liječenju bolesti. Znanost nije jedinstvena. Jedna medicinska tehnika daje bolje, a druga, alternativna slabije rezultate, međutim, ni drugoj se tehnici ne može osporiti znanstvenost. U znanstvenoj zajednici dominira stručno mišljenje da nema alternativne medicine; postoji medicina i ono što nije medicina. Iako umjetnost, medicina i odgoj nisu identična područja ljudske misli i prakse, pojam alternativa može biti poveznica za kritičku analizu standardno – alternativno.

Matijević (2001) navodi poznate pedagoške alternativne koncepcije: *Waldorfska pedagogija*; *Montessori pedagogija*; *Pedagogija Célestina Freineta*; *Pedagogija Petera Petersena*; *Sathya Sai odgoj u duhu ljudskih vrijednosti*; *Šumska škola na Tuškancu (Franjo Higy-Mandić)* i niz drugih manje poznatih alternativnih i privatnih škola. Kralj (2017) piše o alternativnim pedagoškim koncepcijama u Velikoj Britaniji. Posebnu pozornost dala je Neillovoj pedagogiji i *Summerhillu*. Autorica piše o novim tendencijama u pokretu alternativnih škola među kojima istaknuto mjesto ima *Odgoj po mjeri čovjeka (Human Scale Education)*. Ovaj alternativni pedagoški pokret potaknula je skupina odraslih građana kada su osnovali srednju školu u Hartlandu (V. Britanija) osamdesetih godina prošlog stoljeća. Alternativne škole mogu osnovati odrasli građani koji traže drukčiji, alternativni odgoj i obrazovanje. Poznat je primjer i škole koju su osnovali učenici (Jorgensen, 1977). Devjak, Berčnik i Plestenjak (2008) napisale su udžbenik o alternativnim pedagoškim koncepcijama. Opisale su ove alternativne koncepcije: *Waldorfski odgojni koncept*, *Odgojni koncept Marie Montessori*, *Reggio Emilia koncept* i *Summerhillski odgojni koncept*. Spomenute pedagoginje iz Slovenije vide alternativne škole kao nastavak reformskih pokreta 19. i 20. stoljeća. Svaku od opisanih alternativnih pedagoških koncepcija promatraju u kontekstu njihova djelovanja u Sloveniji. Povijest alternativnih škola poznaje i niz drugih alternativnih škola. U Hrvatskoj je nedovoljno istraživana alternativna pedagoška misao i odgojna praksa američke pedagoginje *Caroline Pratt*. Naziv njene knjige *Učim od djece (I Learn from Children, 1948)* je alternativan pristup odgoju, obrazovanju i školi *par excellence*. Vrlo dobar pregled alternativnih škola napisao je učitelj David Gribble (1998) koji je radio u *Dartington Hall School*, a nakon zatvaranja te škole 1987. godine jedan od osnivača i ravnatelj danas poznate alternativne škole *Sands* (Ashburton, V. Britanija). Alternativne škole pokazuju humani pristup prema učenicima koji odlaze iz državnih škola. U školu *Sands* došao je učenik koji je izbačen iz svih škola u regiji. Imao je mogućnost izbora: dolaziti na nastavu ili ne, dakle, onako kakva je praksa u *Summerhillu*. Učenik je u početku boravio u dvorištu škole i izvodio aktivnosti koje je sam izabrao. Ravnatelj i učitelji škole *Sands* vjeruju da će se učenik integrirati u školu koja mu je dala novu priliku.

Pedagogija A. S. Neilla i *Summerhill* imaju utjecaj na razvitak alternativnog školstva. Neke od takvih škola su osnivane i zatvarane pretežito iz razloga pritiska vanjskog vrednovanja ili financijskih razloga. Nitko u povijesti alternativnih škola nije tako strasno branio svoje pedagoške ideje i pružao snažan otpor tiraniji eksternog vrednovanja kao škotski učitelj, pedagog i književnik A. S. Neill. Možemo navesti dio alternativnih škola koje su slijedile filozofiju i praksu odgoja *Summerhilla*, ali su zatvorene pretežito nakon pritiska eksternog vrednovanja: *Dartington Hall School* i *Kilquhanity School*. Međutim, oni koji zatvaraju alternativne škole zaboravljaju da je teško zatomiti želju učitelja, pedagoga ili ostalih građana koji žele alternativan odgoj i obrazovanje. Nakon zatvaranja *Dartington Hall School*, osnovana je danas poznata alternativna škola *Sands*. Drugi primjer je još zanimljiviji: John Aitkenhead je 1940. godine osnovao alternativnu školu *Kilquhanity School*. Nije mogao ništa protiv pritiska školskih inspektora nego zatvoriti školu. Dogodilo se iznenađenje: bivši učenik *Kilquhanity School* Andrew Pyle ponovno je otvorio školu pod istim nazivom! *Sudbury Valley School* (Framingham Massachusetts, USA), *Albany Free School* (New York), *Children's Village School* (Thailand), *Tamariki School* (New Zealand), *Play Mountain Place* (Los Angeles, USA) su također pod utjecajem pedagoških ideja A. S. Neilla i škole *Summerhill*. Većina alternativnih škola su privatne škole. Privatna trgovačka društva i privatni obrti imaju autonomiju djelovanja na principima tržišta, zakonitosti poslovanja i kvalitete proizvoda. Zašto takva praksa ne važi i za alternativne škole? Ako je alternativna škola privatna i nema nikakvu podršku od države, onda roditelji i njihova djeca imaju ljudsko pravo na izbor škole.

Summerhill - povod za raspravu o demokratskim školama i učeničkoj samoupravi

Stota godišnjica škole-internata *Summerhill* može biti povod za raspravu o aktualnoj pedagoškoj temi demokratska škola, demokratizacija obrazovanja i učenička samouprava. Povijest alternativnih škola, posebno *Summerhilla* pokazuje da je demokratska škola u središtu poimanja smisla osnivanja alternativnih škola već stotinu godina. Od osnivanja *Summerhilla*, Neill i njegovi nasljednici promoviraju ono što možemo čitati u publikacijama *Vijeća Europe* (Pažur, 2019, str. 34): zalaganje za demokratske vrijednosti (jednakopravnost, poštivanje dostojanstva drugih) i smisljena participacija uz poticanje i podržavanje individualnih i grupnih inicijativa. Učenička samouprava je bitna odrednica *Summerhilla* (Appleton, 2000). Na školskim sastancima glas Neilla, vlasnika škole i djeteta bio je jednako vrijedan u postupku usvajanja pravila života u *Summerhillu*. Pojam demokratska škola po uzoru na *Summerhill* postao je standard u raspravi alternativna škola i demokratska škola: „Demokratska škola treba biti ustrojena prema načelima originalne A. S. Neillove dječje demokracije” tako da učenici budu ravnopravni „s ostalim osobljem te aktivno sudjeluju u svom odgojno obrazovnom procesu” (Bolješić, 2008). Neillovo prakticiranje demokracije u *Summerhillu* suvremeno je i nakon sto godina. Učenička samouprava definira smisao demokracije, odgoja i obrazovanja u *Summerhillu*. Takvu demokraciju možemo nazvati učenička samoupravna demokracija. U *Summerhillu* tu vrstu učeničke demokracije nazivaju i *Clubhouse demokracija*. Samoupravna demokracija postojala je u doba socijalizma samoupravnog tipa na prostoru Jugoslavije. Prodor konzervativno-religijske svijesti i utjecaja političkih stranaka u školski sustav negiraju pozitivna iskustva o učeničkoj samoupravi od 1953. do 1990. godine. Tako je nastao novi prekid kontinuiteta u razvitku pedagojske teorijske misli i mogućoj raspravi o smislu i postignućima učeničke samouprave. Pedagozi, učitelji i drugi stručnjaci koji istražuju demokratizaciju obrazovanja, alternativne škole, slobodni odgoj, učeničku samoupravu i slične pedagoške teme redovito pišu pozitivne kritike Neillove pedagogije i *Summerhilla*. Potrebno je kritičko mišljenje smisla i prakse Neillovih pedagoških ideja i škole-internata *Summerhill*.

Opsežan zbornik radova o alternativnim školama uredili su Ph. A. Woods i G. J. Woods (2009). Opisane su alternativne religijske i druge vrste alternativnih škola u svijetu. Posebno mjesto u zborniku ima alternativna škola *Summerhill* (Ian Stronach i Heather Piper, str. 49–64). Recenzent zbornika profesor obrazovnih znanosti Michael Fielding smatra da alternativno obrazovanje pruža nove mogućnosti u vremenu standardizacije, sužavanja kurikuluma i prenatrpanosti testiranja znanja učenika u državnim školama. Očito, profesor Fielding upozorava na upitan smjer kojim ide suvremeno školstvo. Alternativne škole pružaju nadu da postoje i druge mogućnosti poimanja smisla školskog sustava. Komparativnom analizom utjecaja socijalno-političkih doktrina na pedagojsku znanost, na primjeru tri klasika pedagojske misli, sv. Ivana don Bosca, A. S. Makarenka i A. S. Neilla dokazivali smo da liberalizam, socijalizam i konzervativizam mogu ponuditi originalan put do smisla i cilja odgoja, obrazovanja i škole (Silov, 2007; 2014). Alternativne škole mogu biti organizacijski model pedagoškog pluralizma. Državne škole imaju teškoće kako odgovoriti na različite svjetonazorske, vjerske, političke i druge poglede roditelja i njihove djece.

Budućnost Summerhilla i pedagoška kritika državnih i alternativnih škola

Privatne i alternativne škole za razliku od državnih škola na putu svoga razvitka nailaze na brojne prepreke od kojih je najčešća negativna kritika vladinih agencija za vanjsko vrednovanje, nedostatak financijskih sredstava i prostora. Osnivači alternativnih škola ne slijede istu filozofiju odgoja; ustroj i svakodnevno djelovanje; odnos učenici – učitelji i vođenje škole u odnosu na državne škole. *Summerhill* je najbolji primjer za navedenu tvrdnju. Neillova pedagogija temelji se na pojmovima sloboda, sreća i ljubav, a konkretizira se ovim odrednicama: škola bez prisile; biti na strani djeteta; primjena psihoanalitičke teorije odgoja; sloboda izbora nastavnih i izvannastavnih aktivnosti; učenička samouprava; poštivanje prava i ličnosti učenika (Darling, 1992). Suvremeni *Summerhill* nastavlja ostvarivati Neillove pedagoške ideje uz prilagođavanje novim uvjetima, posebno informacijsko-komunikacijskim tehnologijama.

1. S. Neill nije bio profesionalni učitelj i pedagog koji slijedi akademsku znanstvenu spoznaju o odgoju, obrazovanju i školi. Njegov stvarni interes bila je književnost i osnivanje škole bez prisile koja odbacuje intelektualizam stare škole. A. S. Neill je pedagog iskustva ili pedagog prakse. Ne treba podcjenjivati važnost iskustva u odgoju i obrazovanju. Tko slijedi pedagogiju iskustva slijedi filozofiju zdravog razuma i na svoj osoban način shvaća znanstvenu spoznaju. Dakako, pedagogija iskustva može biti opterećena krivim procjenama; pogrešnim shvaćanjima smisla odgoja i škole, izborom pogrešnih socioloških oblika i metoda; pogrešnim shvaćanjima učinkovitosti škole i zanemarivanjem znanosti o odgoju, obrazovanju i školi. Ne možemo tvrditi da zagovornici alternativnih pedagoških ideja i škola ne slijede nikakvu znanstvenu spoznaju. Ta se znanost često razlikuje od one koju primjenjuju državne škole. Znanost od odgoju, obrazovanju i školi nije jedinstvena u procjeni što je smisao škole i kako taj smisao opredmetiti u odgojnoj praksi. Odgoj je smisljena i vrijednosna kategorija koja se može različito objašnjavati znanstvenim spoznajama. Tako se događa da znanstveno mišljenje može izazvati pretjeranu specijalizaciju u učiteljskoj profesiji koja dovodi do otuđenja učitelja. Humana ideja integracije djece s teškoćama u razvoju u redoviti školski sustav toliko se deformira da su edukacijsko-rehabilitacijski kadrovi počeli dominirati u predškolskom i osnovnoškolskom sustavu odgoja i obrazovanja. Psiholozi i medicinari stalno pronalaze nove psihičke i zdravstvene sindrome i varijante stresa koje bi učitelji trebali metodički osmisлити u praksi odgoja. Sve navedeno može dovesti do razbijanja totaliteta odgojnog procesa i holističkog pristupa ličnosti učenika. Događa se apsurd: umjesto da budu u središtu odgojnog procesa zajedno sa svojim učenikom, učitelji(ce) su maknuti na margine procesa odgoja i obrazovanja. Princip interdisciplinarnosti i timski rad ostaju dobra pedagoška ideja i model organizacije. Alternativne škole uspijevaju izbjeći zamke rigidne akademske znanosti.

Summerhill ima svoju budućnost. U sto godina postojanja Neill i njegovi nasljednici prošli su uspješna i krizna razdoblja u vođenju *Summerhilla*. Nakon epske borbe za opstanak škole, kada je 1999. godine *Ofsted* napisao negativan izvještaj i prijetio zatvaranjem *Summerhilla*, došlo je mirnije razdoblje. Oni koji provode eksterno vrednovanje postignuća alternativnih škola (u V. Britaniji *Ofsted*), uveli su prilagođene standarde za alternativne škole. Škola-internat *Summerhill* i većina ostalih alternativnih škola provode program GCSE, kao pripremu za polaganje ispita za viši stupanj školovanja. Nama se čini da je to bolan ustupak pred permanentnom kritikom državnih prosvjetnih inspekcija. Ocjene *Ofsteda* nakon 1999. godine su vrlo povoljne za *Summerhill*. U većini varijabli eksternog vrednovanja *Summerhill* dobiva ocjene izvrstan. U sto godina postojanja škola-internat *Summerhill* je postala svjetionik, putokaz, kriterij, standard u osnivanju i vođenju alternativnih,

neovisnih i demokratskih škola u Europi i svijetu. Osnovano je više škola koje su slijedile ili još uvijek slijede filozofiju odgoja A. S. Neilla i njegova životnog djela – *Summerhilla*. Iz intervjua s ravnateljicom Zoë Readhead (na primjer, *Süddeutsche Zeitung* i *The Guardian*) i drugih izvora saznajemo da *Summerhill* inspirira učitelje, pedagoge, bivše učenike i ostale građane koji žele osnovati alternativnu školu. O *Summerhillu* je snimljeno nekoliko dokumentarnih i igranih filmova. Enid Blyton (1940) inspirirana *Summerhillom* napisala je roman kao prvi u seriji romana o školama. Roman za djecu *Pipi duga čarapa* A. Lindgren književna je realizacija ideje slobodnog odgoja prema A. S. Neillu (Strauss, 2019). Ravnateljica Zoë Readhead vodi *Summerhill* tako da podržava temeljnu pedagošku ideju svoga oca, A. S. Neilla: škola bez prisile uz poštivanje prava djeteta na izbor. Zoë nema akademsko obrazovanje o odgoju, obrazovanju i školi. Slijedi pedagogiju iskustva u suradnji sa sinovima Williamom i Henryjem, učiteljima i učenicima, upravo onako kako je to činio njen otac. Z. Readhead je instruktorica jahanja konja i članica Britanskog konjičkog društva. Interesi ravnateljice Readhead kreću se u trokutu: instruktorica jahanja, vođenje *Summerhilla* i umjetnost. Napisala je knjigu *Bosonogi u studenom* (Readhead, 2021) inspirirana *Summerhillom*, pedagogijom svoga oca i osobnim iskustvom odgoja u obitelji i legendarnoj školi-internatu.

Kritika znači prosuđivati i ocjenjivati bilo koje pojave: društvene, umjetničke i znanstvene. Pedagoška kritika je vrsta znanstvene kritike koja vrednuje teorije o odgoju, obrazovanju i školi, te svakodnevni odgoj. Alternativne škole kritiziraju javno školstvo kao previše racionalno ustrojeno s prenaplašavanjem kognitivnog aspekta spoznavanja i učenja. Kritičari alternativnih škola zapažaju nedostatak samokritike, na primjer, odnos prema mogućim slabostima odgoja u alternativnim školama-internatima, prenaplašavanje iskustva i nekritičko odbacivanje znanosti o odgoju, obrazovanju i školi. A. S. Neill je razvijao negativnu kritiku državnih i nekih alternativnih škola. Poznato je njegovo dovođenje znamenitih škola (*Eton College* i dr.) u negativan kontekst. Neill je slabo poznavanje pedagogijske i psihologijske znanosti pokazao negativnom kritikom pedagogije Marie Montessori. Zanimljivo je pratiti pozitivnu i negativnu kritiku Neillovih pedagoških ideja i *Summerhilla* u pedagoškoj polemici *Summerhill – za i protiv* (Čolović, 1990). A. S. Neill je svoje pedagoške ideje ostvario u *Summerhillu* i svojim literarnim djelima. Prema Bettelheimu (Čolović, str. 90) Neill je čovjek koji odgaja mlade, ali nije „filozof ili znalac psihoanalize, ili psiholog-teoretičar“. Nakon objavljivanja najvažnijeg djela A. S. Neilla *Summerhill: Radikalni pristup djetinjstvu* (1960) Neill je priznao slabo poznavanje psihoanalize. Alternativnim školama treba priznati kao pozitivno obranu autonomije škole i učiteljske profesije. A. S. Neill je godinama branio svoje životno djelo – *Summerhill* od negativnih kritika koje su dovodile u pitanje smisao postojanja danas legendarne škole-internata. Prema očekivanju, Neill je razvio pozitivnu pedagošku kritiku prema svome uzoru, američkom psihoanalitičaru Homeru Laneu, ravnatelju *Little Commonwealth-a*, ustanove za (pre)odgoj maloljetnih delikvenata. Lane je ostao Neillov pedagoški uzor i nakon što je 1918. godine zatvoren *Little Commonwealth*. Neilla je oduševila učenička samouprava i psihoanalitički pristup odgoju i obrazovanja prema viziji H. Lanea. Pedagoške ideje svoga uzora Neill je ostvario u školi-internatu, *Summerhillu*. A. S. Neill je bio radikalni kritičar odgoja i škole svoga vremena. Mogli bi navoditi više primjera za navedenu tvrdnju. Malo je državnih i alternativnih škola koje su vremenski tako dugo (sto godina!) predmet negativnih kritika kao *Summerhill* i njen osnivač, A. S. Neill. Kritika pedagogije Neilla i *Summerhilla* često se kreće od potpunog negiranja do obožavanja koje sliči na pedagošku idolatriju. Posebno je uočljivo da pedagozi i učitelji koji djeluju u post-socijalističkim državama u Europi iznose pozitivnu kritiku pedagogije Neilla i *Summerhilla*. Gusinskiy i Turchaninova (2000) ističu odgoj slobodom, te filozofske (taoizam) i psihologijske (psihoanaliza) temelje pedagogije A. S. Neilla. Shorobura (2018)

temeljno obilježje pedagogije A. S. Neilla pronalazi u usmjerenosti na formiranje dječje ličnosti u skladu s idejama humanističke pedagogije i psihologije. Shorobura (2018) konkretizira ove pedagoške principe pedagogije Neilla u odgojnoj praksi *Summerhilla*: princip samoregulacije (učenička samouprava; naglasak na učenikov samorazvoj); princip pedagoške podrške (prihvatiti dijete ovakvo kakvo jeste; biti na strani djeteta); princip dijaloga (provedba u interakciji vlastitih sloboda) i princip harmonizacije odnosa pojedinca i društva (razvoj socijalizacije na osnovi uzajamne pomoći; odgovornost i samopoštovanje). Rybińska (2019) piše o teoriji samoodređenja kao teorijskoj osnovi slobodnih demokratskih škola. Spominje jedanaest demokratskih škola u Poljskoj koje su osnovane po uzoru na *Summerhill*. Autori koji djeluju u post-socijalističkim državama i pišu o alternativnim školama i *Summerhillu* zanemaruju originalnu pedagogiju A. S. Makarenka i učeničku samoupravu u dječjim kolonijama i radnim komunama. Pedagogija Makarenka je primjer alternativne pedagogije u izuzetno nepovoljnim društvenim i političkim (ne)prilikama nakon Oktobarske revolucije (Silov, 2014, str. 77–145). Povijest pedagogije i školstva pokazuje da su poznati pedagozi i alternativne škole slijedili principe dječje republike u kojima postoji učenička samouprava. U školama bez učeničke samouprave mogu nastati odgojne situacije u kojima je učenik objekt, a ne subjekt učenja i spoznavanja. Glavni uvjeti za učeničku samoupravu su demokratsko društvo, autonomija škole i učiteljske profesije, te suvremena obrazovna politika države u kojoj škola djeluje.

Pedagoški pluralizam je tekovina demokratski razvijenih društava i znanstvenog mišljenja u pedagogiji, psihologiji, sociologiji i drugim znanostima koje istražuju smisao postojanja školskog sustava. U razvijenim demokratskim društvima učenici i njihovi roditelji mogu birati ponudu državnih, privatnih i alternativnih pedagoških koncepcija i škola. Alternativne škole imaju sličnosti i razlika u odnosu na državne škole. Razlike se posebno prepoznaju u shvaćanju smisla odgoja, obrazovanja i škole; obvezatnosti i izbornosti sudjelovanja u nastavi i postupcima vrednovanja postignuća učenika. Alternativne škole očekuju da državne škole preuzmu dio njihovih pozitivnih iskustava. Potrebno je i obratno, jer državne škole imaju što ponuditi alternativnim školama. Primjer dobre prakse je alternativna škola *Sands*, jedna od škola koja slijedi pedagoške ideje i praksu odgoja *Summerhilla*. Naime, škola *Sands* ima razvijen školski savjetodavni rad. Alternativne škole prisvajaju pridjev demokratska (škola) kao svoju temeljnu odrednicu. Državne škole također mogu biti demokratske pod uvjetom da ispune kriterije učeničke demokracije: aktivnost učenika u svim etapama procesa odgoja i obrazovanja; autonomija škole i učiteljske profesije; neovisnost od utjecaja vanjskih faktora (političkih stranaka, crkvenih zajednica, građanskih udruga, korporacija, posebnih lobija i pojedinaca) kojima je cilj manipulacija odgojem i obrazovanjem u školi; kritički odnos prema eksternim procjenama postignuća učenika i dr. Suradnja, međusobno razumijevanje, podrška, predstavljanje primjera dobre prakse i konstruktivna (samo)kritika putokaz su kako bi trebalo graditi odnose između državnih i alternativnih škola.

Završna misao

Škola-internat *Summerhill* proslavila je stotu godišnjicu od osnivanja. Velika godišnjica vodeće europske alternativne škole bila nam je povod za raspravu o: programu proslave; pedagoškom pluralizmu; neovisnim, alternativnim, samoupravnim i demokratskim školama; budućnosti i pedagoškoj kritici alternativnih i državnih škola. Utemeljitelj *Summerhilla* A. S. Neill bio je književnik, učitelj i pedagog. Pedagogija Neilla i iskustva škole *Summerhill* i dalje budi veliku pozornost učitelja, pedagoga i ostalih stručnjaka koji žele ostvariti ideje pedagoškog pluralizma,

alternativne pedagogije i škola koja se mogu razlikovati od državnih škola.

Literatura

Appleton, M. (2000). *A Free Range Childhood: Self Regulation at Summerhill School*. Brandon, VT: Foundation for Educational Renewal.

Blyton, E. (1940). *The Naughtiest Girl in the School*. London: George Newnes Ltd.

Bolješić, D. (2008). Slobodna škola – Summerhill – u Hrvatskoj. *Udruga Slobodna škola*. Dostupno na <http://drumtidam.info/iz-ormara/sve-u-svemu/2111-slobodna-kola-summerhill-uhrvatskoj> [3.2.2022.]

Čolović, I. (ur.) (1990). *Samerhil – za i protiv*, 2. izdanje. Beograd: LiM.

Darling, J. (1992). A. S. Neill on Democratic Authority: A Lesson from Summerhill? *Oxford Review of Education*, 18(1), 45–57. doi: 10.1080/0305498920180104

Dawkins, R. (2003). *A Devil's Chaplain & Other Selected Essays*. London: Weidenfeld & Nicolson.

Devjak, T., Berčnik, S. i Plestenjak M. (2008). *Alternativni vzgojni koncepti*, učbenik. Ljubljana: Univerza v Ljubljani - Pedagoška fakulteta.

Gribble, D. (1998). *Real Education: Varieties of Freedom*. Bristol: Libertarian education.

Gusinskiy, E. i Turchaninova, Dzh. (2000). Pedagogika Aleksandra Nila. U M. V. Klarin (ur.), *Nil: Sammerkhillskoye vospitaniye svobody*, (str. 280–290). Moskva: Pedagogicheskaya pressa. Dostupno na <https://alternativepedagogy.files.wordpress.com/2014/06/neill.pdf> [10.2.2022.]

Jorgensen, M. (1977). *Škola koju su osnovali učenici*. Beograd: BIGZ.

Kralj, M. (2017). *Alternativni pedagoški koncepti v Veliki Britaniji*. (Magistarski rad). Maribor: Univerza v Mariboru - Filozofska fakulteta

Matijević, M., Pranjić, M. i Previšić, V. (ur.) (1994). *Pluralizam u odgoju i školstvu* (zbornik radova). Zagreb: Katehetski salezijanski centar.

Matijević, M. (2001). *Alternativne škole: didaktičke i pedagoške koncepcije*, 2. dopunjeno izdanje. Zagreb: Tipex.

Neill, A. S. (1960). *Summerhill: A Radical Approach to Child Rearing*. New York: Hart Publishing Company.

Pažur, M. (2019). *Povezanost demokratskoga školskog vođenja i demokratske školske kulture u percepciji učitelja osnovnih škola*. (Doktorski rad). Rijeka: Sveučilište u Rijeci - Filozofski fakultet

Pratt, C. (1948). *I Learn from Children: An Adventure in Progressive Education*. New York: Simon & Schuster.

Rajić, V. (2008). *Stavovi i mišljenja učitelja i roditelja o razvoju privatnog i alternativnog osnovnog školstva u Republici Hrvatskoj*. (Magistarski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu - Učiteljski fakultet

Readhead, Z. (2021). *Barefoot in November: Parenting the Summerhill Way*. Leiston: A. S. Neill Summerhill Trust.

Rybińska, J. (2019). Outline of the concept of free *democratic schools*. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*. 580(5), 3–16.

Silov, M. (2007). Komparativna analiza utjecaja političkih doktrina na pedagogijsku znanost. U V. Previšić, N. N. Šoljan i N. Hrvatić (ur.), *Pedagogija prema cjeloživotnom obrazovanju i društvu znanja*, sv. I., (str. 365–379). Zagreb: Hrvatsko pedagogijsko društvo.

Silov, M. (2014). *Pedagoške ideje don Bosca, Makarenka i Neilla*. Zagreb: Učiteljski fakultet.

Strauss, J. (2019). *Astrid Lindgrens "Pippi Langstrumpf" im Bezug auf die reformpädagogischen Ansätze von Ellen Key und Alexander S. Neill: Zwischen Traum und Wirklichkeit. Reformpädagogik als eine Form von Flucht?* Hannover: GRIN Verlag.

Shorobura I. (2018). Teoretychni aspekty tekhnolohii shkoly „Sammerkhill“ O. S. Nilla. U T. Stepanovoyi, (ur.), *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho Natsionalnoho Universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky: zb. nauk. pr. № 2 (61)*, (str. 329–332). Mykolayiv: MNU imeni V. O. Sukhomlyns'koho. Dostupno na <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/ped-visnik-61-2018.pdf> [13.2.2022.]

Woods, Ph. A. i Woods, Glenys, J. (ur.) (2009). *Alternative Education for the 21st Century: Philosophie,. Approaches, Visions*. New York: Palgrave Macmillan.

2nd International Scientific and Art Faculty of Teacher Education University of Zagreb Conference
Contemporary Themes in Education – CTE2 - in memoriam prof.
emer. dr. sc. Milan Matijević, Zagreb, Croatia

**SUMMERHILL - IN THE OCCASSION OF 100 YEARS
ANNIVERSARY OF LEGENDARY SCHOOL**

Abstract

Boarding school *Summerhill* (Great Britain) is European the most famous, private, independent, alternative, democratic and self-governing school. *Summerhill* was founded by Alexander Sutherland Neill (1883-1973), Scottish teacher, educator and writer, in year 1921.

The purpose of this paper is critical analysis of pedagogical ideas and educational practices implemented in *Summerhill* over the last 100 years. In this paper, mainly descriptive and causal methods were used, as well as methods of critical analysis of selected texts and pedagogical critics.

Both *Summerhill*'s management and teachers have remained loyal to the pedagogical idea of A. S. Neill: Upbringing without force and school adjusted to the needs of children. Everyday life in *Summerhill*: Pedagogical management, lessons, extracurricular activities, student's self-governance, collaboration with parents and community confirm stated thought over the century of school's existence. In the *Summerhill* is mainly liberal upbringing. The great period in the School's life was in the 60s of the 20th century, when A. S. Neill published his the most important edition: *A Radical Approach to Child Rearing* (1960). The most difficult period in the *Summerhill*'s history were years 1999. and 2000. when the Office for Standards in Education (*OFSTED*) issued negative report regarding quality of education used in the School and announced it's cessation. Zoë Readhead, the School's Director, together with teachers, students and the advanced public, had started epic struggle against the *OFSTED*'s pedagogical mainstream tyranny. *Summerhill* has survived and continued it's development in line with principles of A. S. Neill, the founder. *Summerhill* is today prominent private, independent and alternative school with clear plans for future development.

Key words

100 years; boarding school; A. S. Neill; alternative school; *Summerhill*

Revizija #11

Stvoreno 10 studenoga 2022 20:35:08 od Janko

Ažurirano 13 siječnja 2023 11:10:18 od Valentina Gučec